

HELSINGIN SEUDUN SUUNNAT

4/2003

Ajankohtaiskatsaus seudun kehitykseen 4.12.2003

ALUETALOUS JA ELINKEINOELÄMÄ

Kasvuodotuksia
loppuvuodelle,
tulevaisuuden näkymät
varovaiset

TYÖMARKKINAT

Työtä tekevien määrä
vähenee vaikka
työttömyys ei kasva

TOIMITILAMARKKINAT

Toimistotilan tarjonnan
kasvu laskee vuokria

HYVINVOINTI

Velkasovinto-ohjelman
vaikutukset näkyvät
pääkaupunkiseudulla

LIIKENNE

Yksityisautoilu kasvaa
julkisen liikenteen
kustannuksella?

VALOKIILASSA

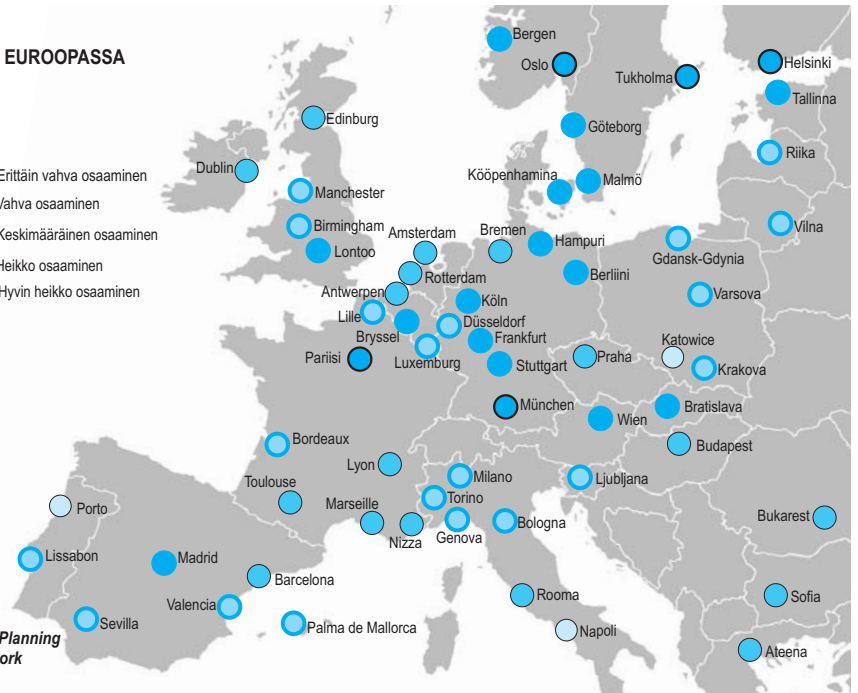
Seppo Montén ja
Juha Tuomala
Uudenmaan
työmarkkinapiirteitä

OSAAMINEN EUROOPASSA

Indeksi

- Yli 160 = Erittäin vahva osaaminen
- 120-159 = Vahva osaaminen
- 80-119 = Keskimääräinen osaaminen
- 40-79 = Heikko osaaminen
- Alle 40 = Hyvin heikko osaaminen

Lähde: ESPON
European Spatial Planning
Observation Network

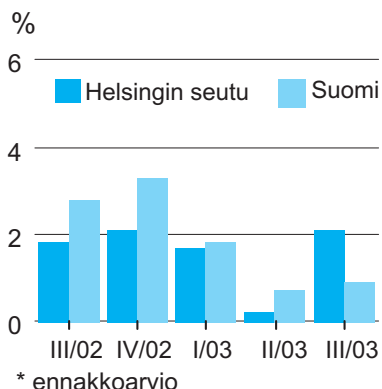
Osaaminen Euroopassa

ESPON on arvioinut Euroopan kaupunkiseutujen osaamisperustaa vuonna 2003. Aineiston saatavuus on rajannut tarkastelun NUTS II tasolle, eli Suomen tapauksessa Helsingin lisäksi mukaan luetaan koko Etelä-Suomi. Osaamista mitataan seuraavista muuttujista laskettujen indeksien keskiarvon avulla: 25–59 -vuotiaiden koulutustaso (tietyn koulutustason suorittaneiden osuus % ko. ikäluokasta) ja tutkimuksen ja tuotekehityksen (T&K) henkilöstön osuus koko työvoimasta. Indeksi saa keskiarvon kohdalla arvon 100.

Osaamisperustaltaan erittäin vahvoiksi suurkaupunkiseuduiksi osoittautuivat Helsinki (214), Tukholma (193), Oslo (200), Pariisi (170) ja München (177).

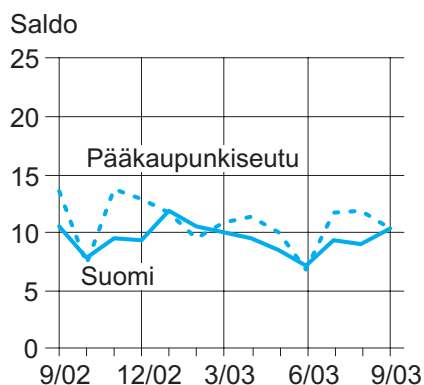
ESPON:in tarkoitus on parantaa tietopohjaa Euroopasta alueellisen kokonaisuutena ja tukea EU-maiden aluesuunnitteluyhteistyötä soveltavan tutkimuksen keinoin. Tutkimusohjelma rahoitetaan EU:n jäsenmaiden ja komission toimesta. Lisätietoja: <http://www.espon.lu/> tai <http://www.vyh.fi/tutkimus/espon/espon.htm>.

Tuotannon volyymi Muutos (%) edellisestä vuodesta

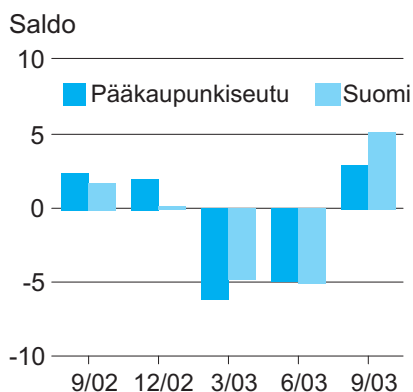
Lähde: Tilastokeskus ja Seppo Laakso

Kuluttajien luottamusindikaattori

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajabarometri

Kotitalouksien odotukset Suomen talouden kehityksestä, tuleva vuosi

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajabarometri

ALUETALOUS JA ELINKEINOELÄMÄ

Tuotanto kasvaa Helsingin seudulla

Tuotannon määrä kääntyi Helsingin seudulla loivaan kasvuun kuluvan vuoden kolmannella neljänneksellä. Ennakkoarvion mukaan kasvua oli noin 2 % edellisen vuoden vastaavaan neljännekseen verrattuna. Koko maassa tuotanto kasvoi arvion mukaan prosenttiyksikön verran hitaammin. Helsingin seudun arvioitu kasvu ylitti ensimmäisen kerran vuoden 2001 alun jälkeen koko maan kasvuvauhdin. Tuotanto kasvoi Helsingin seudulla erityisesti kotitalouksien palveluissa, rakentamisessa ja kaupassa.

Kuluttajat uskovat edelleen vahvasti omaan talouteensa

Uutiset YT-neuvottelujen aloittamisesta, lomautuksista ja irtisanomisista eivät ole horjuttaneet kansalaisten uskoa oman talouden kehitykseen. Veronkevennykset ja alhaiset korot ovat pitäneet enemmistön luottamusta yllä. Kesäkuun notkahduksen jälkeen kuluttajien luottamusindikaattorit ovat kääntyneet nousuun: luottamusindikaattori oli heinäkuussa pääkaupunkiseudulla lähes 5 yksikköä korkeampi kuin kesäkuussa. Syyskuussa koko maan ja pääkaupunkiseudun kuluttajien luottamusindikaattori nousi 10,4:ään.

Syyskuussa noin kolmasosa pääkaupunkiseudun kuluttajista uskoi, että Suomen taloustilanne paranee ja että oma talous kohentuu seuraavan vuoden aikana. Oman taloutensa heikkenemiseen vuoden kuluessa uskoi noin 7 prosenttia kuluttajista heinäkuussa ja noin 12 prosenttia syyskuussa.

Pääkaupunkiseudun kuluttajista lähes puolet arvioi syyskuussa, että työttömyys lisääntyy seuraavan vuoden aikana. Noin 16 prosenttia kuluttajista heinäkuussa ja noin 12 prosenttia syyskuussa uskoi työttömyyden vähenemiseen. Joka kymmenes työllinen koko maassa arveli syyskuussa työttömyyden joko melko tai hyvin todennäköisesti osuvan vuoden sisällä omalle kohdalleen.

Peräti 70 prosenttia pääkaupunkiseudun kuluttajista piti syyskuussa lainan ottamista edullisena, ja noin 7 prosenttia kotitalouksista suunnitteli ottavansa lainaa varmasti vuoden kuluessa. Noin puolet pääkaupunkiseudun ja 43 prosenttia koko maan kotitalouksista arvioi säästävänsä hyvin todennäköisesti seuraavan 12 kuukauden aikana.

Heinäkuussa asunnon ostoaikeita kuvaava saldoluku oli pääkaupunkiseudulla 9,8 mutta syyskuussa enää 3,7. Koko maan vastaavat saldoluivat olivat 8,5 ja 6.6. Asunnon ostoa varmasti suunnitteli pääkaupunkiseudulla syyskuussa noin kolme prosenttia enemmän kuin heinäkuussa, mutta mahdollisesti asunnon ostoa suunnittelevien määrä laski yhtä paljon.

Kodintekniikan ostoaikeita oli kotitalouksilla edelleen runsaasti. Syyskuussa noin 19 prosenttia koko maan ja pääkaupunkiseudun kotitalouksista aikoi joko mahdollisesti tai varmasti ostaa auton vuoden sisällä. Digiboksin ostoa suunnitteli jo 13 prosenttia koko maan kotitalouksista.

Uudenmaan suhdanneodotukset kohentuneet syksyn myötä

Uudenmaan teollisuuden ja rakentamisen tuotanto on TT:n suhdannetiedustelun mukaan nousussa ja kapasiteetti on aiempaa paremmin käytössä. Uusia tilauksia saatiin reippaasti lisää kolmannella vuosineljänneksellä. Tilauskirjat ovat kuitenkin edelleen alle normaalien, ja kannattavuus on hintojen laskun myötä huono. Tilausten uskotaan kuitenkin lisääntyvän vuoden lopulla. Myös vienti on lisääntynyt jonkin verran, mutta kilpailuasemia on samaan aikaan menetetty etenkin EU:n ulkopuolisilla markkinoilla.

Uudenmaan suhdanneodotukset ovat kohentuneet syksyn myötä, mutta ne ovat kuitenkin koko maan keskiarvoa huonommat. Suhdannebarometrin kaikkien teollisuusyritysten (ml. rakennusala) suhdannenäkymien saldoluku oli Uudellamaalla heinäkuussa -11 ja lokakuussa -4. Koko maan vastaavat luvut olivat -1 ja 20.

Uudenmaan yritysten tuotanto kehittyi odotuksia paremmin ja kasvoi alkusyksystä selvästi. Viime syksyyn verrattaessa tuotanto pysyi ennallaan. Tuotannon kasvu jatkuu myös kuluvan vuoden lopulla ja hieman hidastuneena myös ensi vuoden alussa.

Uudenmaan teollisuuden ja rakentamisen investoinnit ovat olleet alamaissa jo usean vuoden ajan, eikä käännekohtaa ole näkyvissä. Syksyn investoinnit olivat selvästi vuoden takaista vähäisemmät.

Työvoimaa vähennettiin syksyllä Uudenmaan yrityksissä hieman vähemmän kuin mitä yritykset kesällä ennakoivat. Verrattaessa viime syksyyn työvoima on pienentynyt. Teollisuus ja rakentaminen arvioivat työvoimaa vähennettävän myös kuluvan vuoden lopulla.

Hyvätuloisia aikaisempaa enemmän?

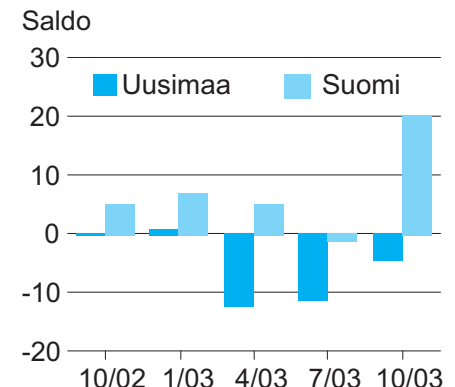
Palkkasumma on kasvanut Helsingin seudulla heinä–syyskuussa 2,4 prosenttia edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Kun työvoiman ulkopuolelle jäävien määrä on samaan aikaan kasvanut lähes 7 prosentilla, hyvätuloisia on todennäköisesti aikaisempaa enemmän. Tämä selittäisi myös sitä, miksi huonot talousuutiset eivät ole juurikaan vaikuttaneet asuntokauppaan. Myös kaupan myynti on kasvanut 3,2 prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajankohdasta.

TYÖMARKKINAT

Työttömyysaste lähes ennallaan

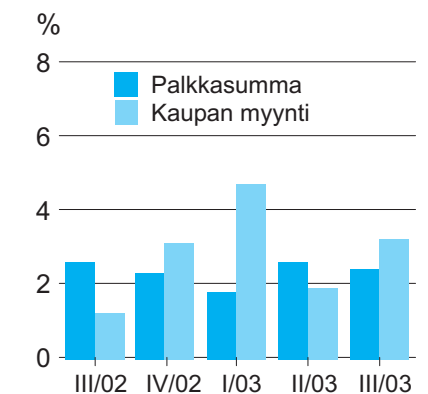
Työministeriön mukaan työttömyysaste oli syyskuun lopussa Helsingissä 8,8, Espoossa 6,4, Vantaalla 7,5 ja kehysalueella 6,1 ja koko maassa 10,3 prosenttia. Tilastokeskus arvioi työttömyysas-

Teollisuuden ja rakentamisen odotukset suhdannenäkymistä

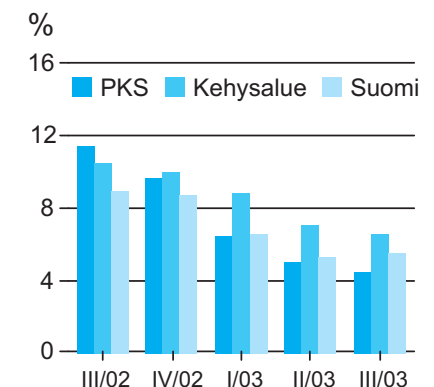
Lähde: Teollisuuden ja työnantajain keskusliitto (TT), suhdannebarometri

Palkkasumma ja kaupan myynti Helsingin seudulla Arvon muutos (%) edellisestä vuodesta

Lähde: Tilastokeskus, liikevaihto- ja palkkatiedot

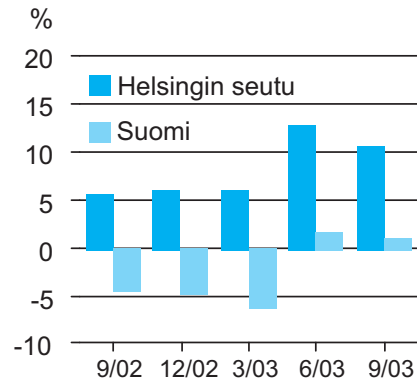
Asuntojen hintaindeksi Muutos (%) edellisestä vuodesta

Lähde: Tilastokeskus, asuntojen hinnat

Nuorisotyöttömyys

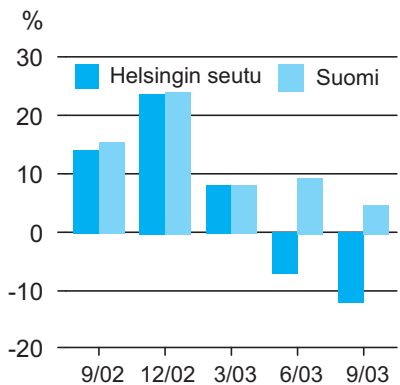
Määrän muutos (%) edellisestä vuodesta

Lähde: Työministeriö, työnvälitystilasto

Työvoimatoimistoihin ilmoitetut avoimet työpaikat

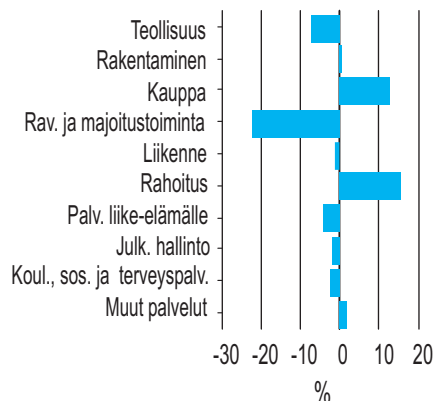
Määrän muutos (%) edellisestä vuodesta

Lähde: Työministeriö, työnvälitystilasto

Toimialojen kehitys Helsingin seudulla

Työllisen työvoiman muutos (%) edellisestä vuodesta

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

teeksi Helsingissä 5,9, Helsingin seudulla 5,7 ja koko Suomessa 7,9 prosenttia. Tilastokeskuksen otospohjaisen työvoimatutkimuksen mukaan heinä–syyskuussa työttömänä oli Helsingin seudulla noin 39 400 henkeä, ja koko maassa noin 206 300 henkeä.

Nuorten työttömien määrä kasvoi eniten

Työttömien alle 25-v. työnhakijoiden ja pitkäaikaistyöttömien osuus koko työvoimasta on pysynyt pitkään lähes ennallaan. Kuitenkin syyskuun lopussa Helsingin seudun nuorten työttömyys kasvoi työministeriön mukaan lähes 11 prosentilla vuoden 2002 syyskuuhun verrattuna. Helsingissä työttömiä nuoria oli lähes 13 prosenttia ja Vantaalla lähes neljännes enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Koko maassa nuorisotyöttömien määrä kasvoi prosentilla.

Pitkäaikaistyöttömien määrä väheni vuoden 3. neljänneksen lopussa Helsingin seudulla vajaalla prosentilla. Ulkomaalaisia työttömiä oli syyskuun lopussa Helsingissä 3 272 ja lukumäärä kasvoi edelliseen vuoteen nähden 7,3 prosentilla.

Työvoiman tarjonta joustaa

Työvoiman ulkopuolelle jäävien 15–74-vuotiaiden määrä on kasvanut. Työvoiman ulkopuolella oli Helsingin seudulla kuluvan vuoden 3. neljänneksellä 256 400 ja koko maassa 1,3 milj. henkeä. Prosentteina ilmaistuna määrät ovat kasvaneet lähes 7:llä ja 2 prosentilla edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Helsingin seudulla noin 16 400 henkilöä on vuoden aikana lähtenyt esim. opiskelemaan, hoitamaan kotia tai työttömyyseläkkeelle. Työllisiä oli heinä–syyskuussa koko maassa 2,4 milj., Espoossa 121 700, Helsingissä 286 800 ja Vantaalla 107 500.

Avoimien työpaikkojen määrä laskee Helsingin seudulla

Syyskuun lopussa työvoimatoimistoihin ilmoitettiin koko maassa noin 18 100 ja Helsingin seudulla noin 5 200 avointa työpaikkaa. Avoimien työpaikkojen määrä laski syyskuun lopussa Helsingin seudulla reilulla 11 prosentilla edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Muualla Suomessa avoimia työpaikkoja oli Työministeriön mukaan lähes 5 prosenttia enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Seudun teollisuus irtisanoo mutta kauppa ja rahoitussektori työllistävät

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan mm. teollisuuden työllinen työvoima on laskenut Helsingin seudulla heinä–syyskuussa noin 7 prosentilla edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Kauppa- ja rahoitussektori työllistävät edelleen samoin kuin kunnat.

VÄESTÖ

Espoo ja Vantaa voittajia seudun sisäisessä muuttoliikkeessä

Tilastokeskuksen väestön neljännesvuositilaston mukaan Helsingin väestö kasvoi kuluvan vuoden 3. neljänneksellä reilulla 657 hengellä, Espoon 959 hengellä ja Vantaan 659 hengellä. Pääkaupunkiseudun syntyneiden enemmitys oli 1 503 henkeä. Vauvoja syntyi Helsingissä 1 663, Espoossa 874 ja Vantaalla 681. Vuoden alusta Helsingin väkiluku on kuitenkin kasvanut vain 127:llä alkuvuoden muuttotappion vuoksi. Espoon väkiluku on kasvanut vuoden alusta 2 019:llä ja Vantaan 1 827:llä.

Espoo ja Vantaa saivat muuttovoittoa sekä Helsingistä että muualta Suomesta. Kuntien välinen nettomuutto oli Helsingissä -289, Espoossa 272 ja Vantaalla 86 henkeä. Pääkaupunkiseudulle muutti heinä-syyskuussa ulkomailta 2 179 henkeä, ja pääkaupunkiseudulta muutti ulkomaille 1 441 henkeä. Kaikki pääkaupunkiseudun kunnat saivat muuttovoittoa ulkomailta. Kun tarkastelemme maassa-, maasta- ja maahanmuuttoa, tulomuuttajien enemmitys oli pääkaupunkiseudulla 837 henkeä vuoden 3. neljänneksellä.

TOIMITILAMARKKINAT

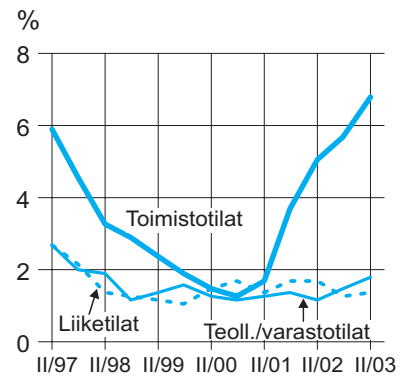
Vapaan toimistotilan määrä kasvaa

Syyskuussa pääkaupunkiseudun vacancy rate, eli tyhjiillään olevien toimistotilojen osuus (%) koko toimistotilakannasta, on kasvanut noin kahdella prosenttiyksiköllä verrattuna vuoden 2002 syyskuun tilanteeseen. Tyhjää toimistotilaa on jo lähes 7 prosenttia koko konttorikannasta. Eniten tyhjää toimistotilaa on Catellan mukaan Espoossa. Viimeksi vapaata toimistotilaa on ollut näin runsaasti vuonna 1997. Liiketilojen ja teollisuus-/varastotilojen kysyntä on kuitenkin pysynyt suhteellisen vakaana. Myymälätiloista on kuitenkin niukkuutta siitakin huolimatta, että isoja kauppakeskuksia on rakennettu ja rakennetaan koko ajan.

Helsingin ydinkeskustan toimistovuokrien lasku hidastunut

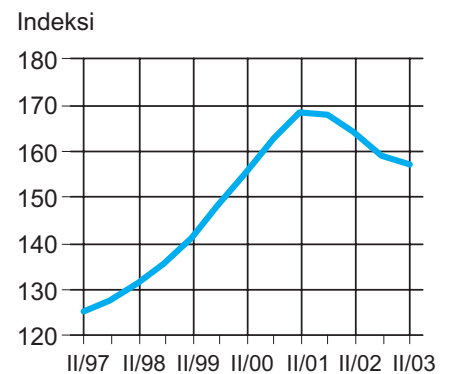
Kiinteistöalouden Instituutin Helsingin ydinkeskustan toimistovuokrien kehitystä kuvaava vuokraindeksi osoittaa vuokrien laskeneen viime aikoina. Lasku näyttäisi kuitenkin olleen maaliskuu- elokuussa edeltävää puolivuotisjaksoa hitaampaa jäädessä noin 1,4 prosenttiin. Vuokramarkkinoilla on kuitenkin suhteellisen hiljaista. Vuokralaisilla näyttäisi olevan runsaasti valinnanvaraa, ja tätä käytetään myös hyväksi. Tiloja kysytään nyt etenkin paremmilta alueilta ja korkealuokkaisista tiloista, joihin vuokrat eivät pääsevätkä käsiksi totuttua edullisemmin.

Tyhjien toimistotilojen osuus (%) toimitilakannasta pääkaupunkiseudulla

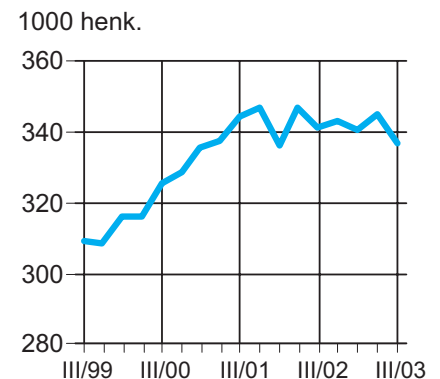
Lähde: Catella Kiinteistökonseptointi Oy

Toimistotilojen vuokrat Helsingin ydinkeskustassa, indeksi (I/93=100)

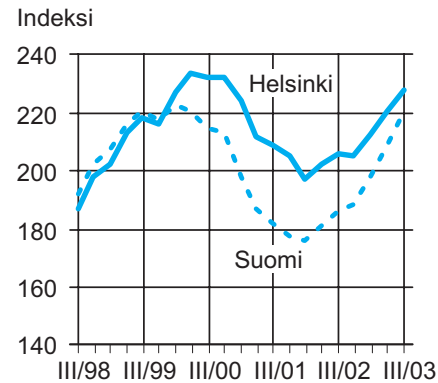
Lähde: Kiinteistöalouden instituutti

Toimistotyöntekijöiden määrä pääkaupunkiseudulla

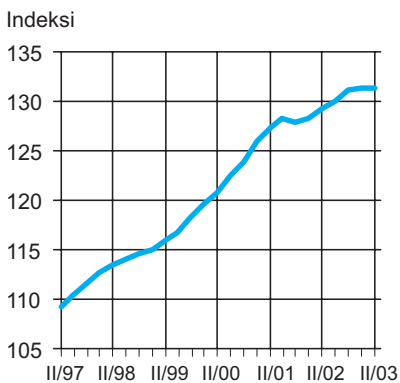
Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Autojen ensirekisteröintien lukumäärä, indeksi (I/93=100)

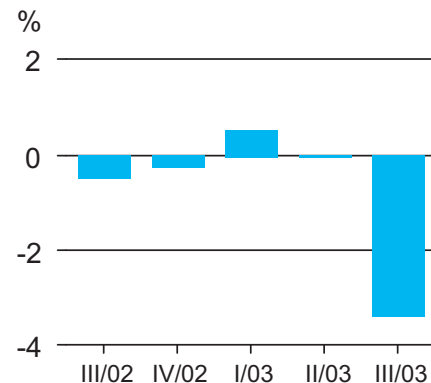
Lähde: Tilastokeskus

Keskimääräinen vuorokausiliikenne Helsingin kuudella ulosmenoväylällä, kausitasoitettu indeksi (I/93 = 100)

Lähde: Tiehallinto

HKL:n matkustajat Määrän muutos (%) edellisestä vuodesta

Lähde: Helsingin kaupungin liikennelaitos (HKL)

LIIKENNE

Uusien autojen rekisteröinti kasvaa

Uusia autoja rekisteröitiin heinä–syyskuussa Helsingissä 6 453 ja koko maassa 41 939 kappaletta. Autoja rekisteröitiin tänä ajankohtana Helsingissä noin 14 ja koko maassa noin 24 prosenttia enemmän kuin vuotta aikaisemmin vastaavana ajankohtana. Autokauppaa on vauhdittanut autoverotuksen keventyminen toukokuussa keskimäärin 15 prosentilla sekä alhaiset korot.

Liikenteen määrä pääväylillä kasvaa edelleen

Keskimääräinen vuorokausiliikenne Helsingin kuudella ulosmenoväylällä on jatkanut tasaista kasvuaan 1990–luvun alun laman notkahduksen jälkeen. Vuoteen 1993 verrattuna liikenteen määrä on kasvanut noin 30 prosenttia. Vuoden 2003 toisella neljänneksellä kuuden pääulosmenoväylän keskimääräinen vuorokausiliikenne oli noin 211 800; ainoastaan hieman enemmän kuin vuotta aikaisemmin samana ajankohtana. Tiedot perustuvat jatkuvaan automaattiseen liikennelaskentaan, joten ne ovat varsin luotettavia.

Autoton päivä maanantaina 22.9. vähensi Helsingin ydinkeskustan liikenteen määrää 7 prosenttia edelliseen arkimaanantaihin verrattuna.

Julkisen liikenteen matkustajamäärä laskee

Helsingin joukkoliikenteen useita vuosia jatkunut matkustajamäärän kasvu näyttää taittuneen. Heinä–syyskuussa julkisen liikenteen matkustajamäärä laski Helsingissä reilulla 3 prosentilla edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Selitystä matkustajamäärän vähentymiselle voitaisiin etsiä työmatkaliikenteen vähentymisestä (työvoiman ulkopuolella olevien määrä on kasvanut) sekä yksityisautoilun kasvamisesta.

HKL:n matkustajia oli kuluvaan vuoden 3. neljänneksellä noin 47 miljoonaa eli noin 1,6 milj. matkustajaa vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Samansuuntainen kehitys on havaittavissa YTV:n mukaan myös seutulienteessä. Budjetoitujen matkustajamäärien alittuminen johtanee vuorojen supistukseen sekä lippuhintojen korottamiseen. Myös paineet subventioasteiden nostamiseen kasvavat.

Rautateiden tavaraliikenne supistui ja satamien tavaraliikenteessä kasvua

Rautateiden tavaraliikenteen määrä on laskenut usean vuoden ajan. Lähtevää tavaraliikennettä oli heinä–syyskuussa noin 84 900 tonnia ja saapuvaa noin 205 500 tonnia, eli yhteensä runsaan prosentin vähemmän kuin vuotta aikaisemmin vastaavana ajankohtana. Sataman tavaraliikenne on puolestaan piristynyt. Tuonnin ja viennin määrä yhteensä (8 312 143 tonnia) kasvoi lähes 6 prosenttia edellisen vuoden heinä–syyskuun tilanteesta.

HYVINVOINTI JA PAHOINVOINTI

Velkasovinto-ohjelman vaikutukset näkyvät pääkaupunkiseudulla

Pankit ja perimistöimistot ovat lähettäneet lamavuosina velkaantuneille asiakkailleen tuhansittain yhteydenottokirjeitä. Vuosi sitten aloitetun velkasovinto-ohjelman aikana lähes 2 000 velallista on jo tehnyt vapaaehtoisen velkasovinnon. Kaksivuotisen ohjelman tavoitteena on saada aikaan noin 10 000 velkasovintoa. Kunnallisen velkaneuvonnan asiakkaiden määrät ovatkin edelleen nousseet heinä–syyskuussa: Helsingissä lähes 50 prosentilla ja Vantaalla (kotitalouksien lukumäärä) noin 12 prosentilla viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Ainoastaan Espoossa asiakkaiden määrä on laskenut noin 8 prosentilla.

Asumistuen saajien määrä pääkaupunkiseudulla kasvaa

Asumistuen saajien määrä lisääntyi syyskuussa pääkaupunkiseudulla noin 4 prosentilla viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Tuen saajia oli pääkaupunkiseudulla noin 34 000, ja heidän osuutensa asuntokunnista oli syyskuun lopussa 7,7 prosenttia. Yleisen asumistuen saajien osuus asuntokunnista (%) pysyi pääkaupunkiseudulla lähes ennallaan.

Toimeentulotuen tarve laskee Espoossa, Helsingissä menojen kasvua onnistuttu hillitsemään

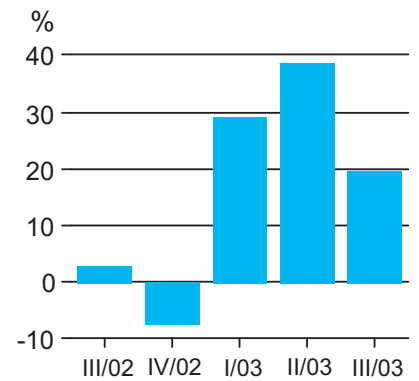
Toimeentulotuen saajia oli heinä–syyskuussa pääkaupunkiseudulla noin prosentin vähemmän kuin viime vuonna vastaavana ajankohtana. Espoossa toimeentulotuen saajien määrä laski reilulla kymmenellä prosentilla, Vantaalla tukea saavien määrä kasvoi noin neljä prosenttia ja Helsingissä tuen saajien määrä pysyi lähes ennallaan. Toimeentulotukien menoja on onnistuttu hillitsemään paitsi tekemällä yhdessä työvoimaviranomaisen kanssa aktiivintisuunnitelmia työttömien kuntouttamiseksi takaisin työelämään niin myös siirtämällä iäkkäitä pitkäaikaistyöttömiä eläkkeelle. Toimeentulotuen saajia oli vuoden 3. neljänneksellä Helsingissä noin 30 800, Vantaalla noin 8 500 ja Espoossa noin 7 800 henkilöä.

Lasten kotihoidontuen saajien määrä lähes ennallaan

Heinä–syyskuussa lakisääteistä kotihoidontukea saavien perheiden määrä kasvoi Espoossa noin 4 prosenttia, laski Helsingissä vajaan prosentin ja Vantaalla vajaan puoli prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Helsingissä lasten kotihoidon tukea sai noin 6 200, Espoossa noin 3 300, Vantaalla noin 2 800 ja Kauniaisissa 89 perhettä.

Velkaneuvonnan asiakkaat pääkaupunkiseudulla

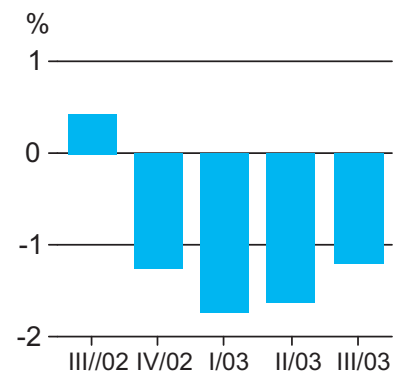
Määrän muutos (%) edellisestä vuodesta

Lähde: Helsinki, Espoo ja Vantaa

Toimeentulotuen saajat pääkaupunkiseudulla

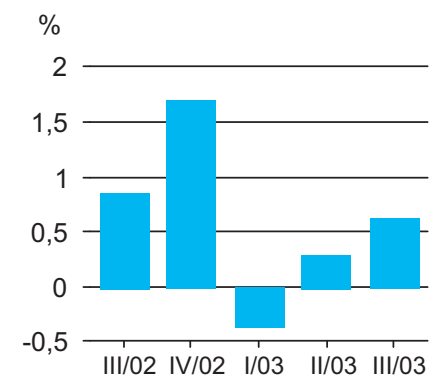
Määrän muutos (%) edellisestä vuodesta

Lähde: Helsinki, Espoo ja Vantaa

Kotihoidontukea saavat perheet pääkaupunkiseudulla

Määrän muutos (%) edellisestä vuodesta

Lähde: Helsinki, Espoo ja Vantaa

Uudenmaan työmarkkinapiirteitä

Työmarkkinoilla ollaan siirtymässä tilanteeseen, jossa työelämästä poistuu enemmän väkeä kuin sinne tulee. Pienet ikäluokat eivät pysty korvaamaan suurten ikäluokkien poistumaa. Tämä tarkoittaa ilman muuta sopeutumistarvetta, joko tyytymisenä aiempaa pienempään työpaikkamäärään tai tuomalla työvoimaa ulkoa. Työttömien varanto kuitenkin pehmentää tilannetta ja siirtää varsinaista työvoiman riittämättömyysongelmaa hieman eteenpäin.

Ongelmallinen työttömyys

Uudenmaan maakunnan ja Helsingin pitkäaikaistyöttömyysongelma on luonteeltaan rakenteellista. Vaikka avoimia työpaikkoja on runsaasti, eivät monet työttömät pysty työllistymään. Tarjolla olevat työpaikat edellyttävät yleensä tietyn tyyppistä koulutusta tai ammattitaitoa, eikä niitä juurikaan täytetä pitkään työttömänä olleilla henkilöillä.

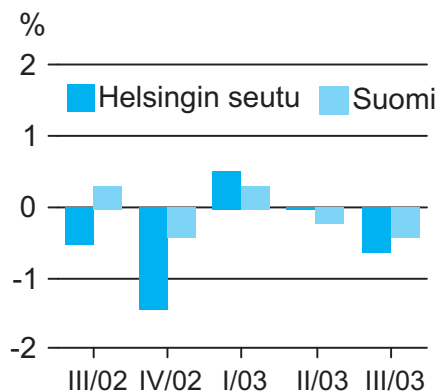
Koulutustekijät ovat keskeisiä työttömyyden selittäjiä: työttömät ovat huonommin koulutettuja kuin työvoima keskimäärin ja pitkäaikaistyöttömät puolestaan huonommin koulutettuja kuin työttömät. 1990-luvun laman aikana jäi työttömäksi suuri joukko ihmisiä, joista vain osa pääsi takaisin avoimille työmarkkinoille. Ikääntyneillä pitkäaikaistyöttömillä saattoi olla takanaan pitkä työura ja hyvä ammattitaito, jolle ei kuitenkaan enää ollut kysyntää. Myös nuorten joukossa on paljon pitkäaikaistyöttömiä – jopa pääkaupunkiseudulla. Heidänkin kohdallaan työllistymisen esteenä korostuu puutteellinen ammatillinen koulutus. Uudellamaalla sekä työllisille että työttömille on tyypillistä se, että työelämässä ollaan tai sinne hakeudutaan pelkän peruskoulun tai lukion varassa selvästi yleisemmin kuin muualla maassa.

Työttömyydellä ja etenkin pitkäaikaistyöttömyydellä on – yhteiskunnallisten vaikutusten lisäksi – runsaasti kielteisiä vaikutuksia myös itse työttömän ja hänen perheensä elämään. Esimerkiksi pahimpina lamavuosina koko maassa pitkäaikaistyöttömyyden vaikutuspiirissä oli pitkäaikaistyönhakijoina, heidän puolisoinaan ja lapsinaan reilusti yli puoli miljoonaa ihmistä ja 1990-luvun lopullakin vielä 370 000 ihmistä. Näistä 60 prosenttia asui talouksissa, joissa pitkäaikaistyönhakija oli perheen ainoa huoltaja.

Mihin pitkäaikaistyöttömät ja muuten vaikeasti työllistettävät henkilöt sitten voidaan työllistää? Työttömyyden vähentäminen edellyttää toimenpiteitä, joilla parannetaan heikosti työllistyvien työttömien mahdollisuuksia löytää työpaikka avoimilta työmarkkinoilta. Toinen vaihtoehto on luoda työpaikkoja, joihin työllistyminen ei edellytä erityistä koulutusta tai ammattitaitoa. Tällaisia työpaikkoja voi syntyä lähinnä palvelusektorille. Tuloveron alennuksilla, työnantajan sosiaalivakuutusmaksujen alentamisella ja erilaisten kannustinloukkujen purkamisella voidaan edesauttaa matalapalkkaisten työpaikkojen syntymistä. Samalla tulee kuitenkin huolehtia siitä, että työmarkkinoille ei synny työssäkävää kurjalistoa, jonka mahdollisuudet tulla toimeen palkallaan ovat minimaaliset.

Työvoimakoulutuksen ja muiden aktiivisten toimenpiteiden avulla työttömät voidaan yrittää nostaa työllistymiskynnyksen yli. Rakenteellisilla uudistuksilla on mahdollista helpottaa erityisesti Uudenmaan ja pääkaupunkiseudun työllisyystilannetta. Alueella on riittävä väestöpohja ja sopiva tuotanto-

Kuvio 1. Työllinen työvoima alueittain
Muutos (%) edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta

Lähde: Tilastokeskus

rakenne, joka antaa mahdollisuuden lisätä työpaikkoja esimerkiksi julkisiin ja yksityisiin palveluihin. Alueen lukuisat yritykset puolestaan mahdollistavat sen, että työvoimakoulutusta voidaan järjestää todellisiin työpaikkoihin. Muutoin on mahdollista, että työttömät kiertävät toimenpiteiden ja työttömyysjaksojen välillä. Tukitoimenpiteiden vaikuttavuus on ollut merkittävintä pitkällä tähtäyksellä ja alueellisesti vertailtuna tehokkainta Uudellamaalla. Ilman rakenteellisia uudistuksia pitkäaikaistyöttömyys pysyy ongelmana myös lähitulevaisuudessa, etenkin kun pysyvyys pitkäaikaistyönhakijana on yleistynyt. Ikääntyneimpien pitkäaikaistyöttömien osalta tilanne korjautuu mahdollisesti vasta eläkkeelle jäämisen kautta.

Uusimaa tarvitsee muuta maata ja päinvastoin

Työpaikkamäärällä mitaten Uudenmaan toipumien lamasta oli nopeaa. Vuoden 1990 työpaikkamäärä saavutettiin jo vuonna 1999, ja vuonna 2001 maakunnassa oli jo kahdeksan prosenttia enemmän työpaikkoja kuin vuonna 1990. Yhtä nopeaa kehitys on ollut vain Ahvenanmaalla. Muista maakunnista lisäksi vain Pirkanmaa ja Pohjois-Pohjanmaa ovat ylittäneet, vaikkakin niukasti, vuoden 1990 työpaikkamäärän.

Voimakas työpaikkakeskittyminen Uudellemaalle merkitsee sitä, että alueen oma työvoima ei riitä täyttämään työpaikkoja, vaan maakunnan elinkeinoelämä tarvitsee työntekijöitä myös muualta maasta. Uusimaa on perinteisesti ollut muuttovoittoinen maakunta, ja työllisten nettomuutto Uudellemaalle oli 1990-luvulla vuositasolla keskimäärin lähes 6 000 henkeä. Työllisille muuttajille tyypillisiä toimialoja olivat julkinen hallinto ja palvelualat, kuten rahoitus, liike-elämän palvelut ja kaupan ala. Muuttaminen näyttää auttavan myös työttömiä työllistymään. Uudellemaalle ja etenkin pääkaupunkiseudulle muuttavat työttömät ovat selkeämmin työmarkkinoille suuntautuneita kuin muut työttömät, ja he myös työllistyvät muita työttömiä paremmin.

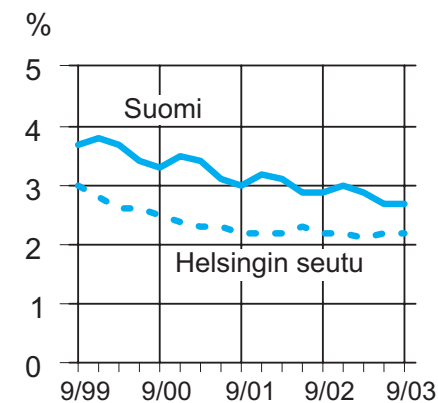
Uudellemaalle muuttajat ovat nuorempia ja paremmin koulutettuja kuin lähtöalueen väestö keskimäärin. Lisäksi tulomuuttajat ovat paremmin koulutettuja kuin lähtömuuttajat, ja Uudellemaalle muuttajat (nettomääräisesti) paremmin koulutettuja kuin Uudenmaan väestö keskimäärin. Nettomuutto siis nostaa Uudenmaan väestön koulutustasoa. Ilmiö korostuu, kun tiedetään, että suuri osa Uudellemaalle opiskelemaan tulevista jää valmistuttuaan Uudellemaalle ja siten edelleen nostaa väestön koulutustasoa.

Työvoiman ennakoitu kysyntä ja tarjonta

Uudenmaan ja koko maan ammattirakenteet ovat muuttuneet hyvin samansuuntaisesti, mutta Uudenmaan ammattirakenne on 10–15 vuotta edellä koko maan kehitystä. Ammattirakenteiden muutoksissa on nähtävissä mm. se, että korkeaa koulutusta edellyttävien työpaikkojen osuus nousee. Poistumaa korvaava työvoiman tarve puolestaan painottuu enemmän ns. suorittavan tason työtehtäviin. Vuoteen 2015 ulottuvien arvioiden mukaan Uudenmaan työpaikkamäärä kasvaa edelleen.

Uutta työvoimaa tarvitaan sekä poistuman korvaamiseen että työpaikkakasvuun. Pelkän poistuman korvaamiseen tarvitaan Uudellemaalle lähes 256 000 uutta työntekijää vuoteen 2015 mennessä, mikä on 37 prosenttia vuoden 2000 työllisistä. Tällä määrällä työpaikkamäärä pysyisi ennallaan. Työpaikkakasvun arvioidaan Uudellamaalla olevan laskentavaihtoehdosta riippuen 27 000–134 000 työpaikkaa, eli uutta

Kuvio 2. Pitkäaikaistyöttömyys
Yli vuoden työttömänä olleiden työnhakijoiden osuus työvoimasta jakson lopussa

Lähde: Työministeriö, työnvälitystilasto

työvoimaa ennakoitaan tarvittavan yhteensä vajaasta 300 000:sta lähes 400 000:ään vuoteen 2015 mennessä. Ennustejaksolla työpaikkoja avautuu eniten erilaisissa tuotannon, talouden ja hallinnon johtaja- ja asiantuntijatehtävissä, palvelualoilla ja hoitotyössä. Sen sijaan työpaikkaosuuksiaan näyttävät menettävän toimistotyön ammatit sekä muutenkin pieni maa- ja metsätalousala.

Mistä sitten saadaan työvoima näihin uusiin työpaikkoihin? Nopean työpaikkakasvun vaihtoehtona Uudellamaalla tarvitaan vuoteen 2015 ennakoitaessa keskimäärin 26 000 uutta työntekijää vuositain. Uudenmaan omien nuorisokäluokkien tuleva työvoimatuotos tyydyttää tästä kysynnästä vain puolet. Viidesosa työvoimatarpeesta saadaan muuttovoitosta, jos se jatkuu entisenlaisena, ja nettopenelöinnillä täytetään viisi prosenttia uusista avautuvista työpaikoista. Jäljelle jäävä neljännes työvoimatarpeesta tulisi saada työllisyysastetta nostamalla. Uudenmaan työllisyysaste on ollut korkeimmillaan runsaat 78 prosenttia vuonna 1989, jolloin työttömyysaste oli vain 1,3 prosenttia. Vuonna 2001 työllisyysaste oli vajaat 72 prosenttia. Työvoimatavoitteen saavuttaminen edellyttäisi vuoteen 2015 asti keskimäärin 0,5 prosentin työllisyysasteen vuosinousua, ja samanaikaisesti työttömyysasteen tulisi pudota selvästi alle kolmen prosentin.

Viime vuosina Uudenmaan työllisyysaste on ollut noin kymmenen prosenttiyksikköä korkeampi kuin muualla maassa. Hallitusohjelmassa on määriteltävä koko maan työllisyysastetavoitteeksi seuraavan vaalikauden loppuun mennessä 75 prosenttia. Tavoitteen toteutuminen edellyttäisi käytännössä täystyöllisyyttä, ja työllisyyden tulisi kohentua muualla maassa oleellisesti nopeammin kuin Uudellamaalla. Lisäksi nuorten tulisi suoriutua kouluistaan aiempaa nopeammin työhön, ja vanhempien ikäluokkien tulisi pysyä työelämässä selvästi nykyistä pitempään. Viimeaikainen kehitys kertoo kuitenkin jotain aivan muuta. Koulutukseen osallistuminen on yleistynyt ja koulutusajat pidentyneet. Lisäksi puoli miljoonaa suomalaista on ryhtynyt eläkesäästäjiksi tavoitteenaan – ainakin osalla – siirtyä pois työelämästä ennen eläkeikää.

Laskelmien mukaan Uudenmaan työpaikkakasvun jatkuminen entisenlaisena törmää työvoiman saatavuuteen. Työvoimapoistuma kasvaa sellaista vauhtia, että alueen omat ikäluokat eivät riitä edes poistuman korvaamiseen kasvusta puhumattakaan. Uudellemaalle perinteinen työvoiman saanti muualta maasta muuttovoittona ja pendelöintinä tulee kohtaamaan vaikeuksia, kun työvoiman kysyntä alkaa poistumasta johtuen kasvaa myös työvoimaa luovuttavilla alueilla. Asumisen kalleus saattaa vielä voimistaa tätä kehitystä. Uudenmaan työpaikkakasvun toteutuminen edellyttäisi ulkoisen avun lisäksi alueen omien väestöressurssien entistä tehokkaampaa käyttöä. Työllisyysasteen nopean nousun esteenä on kuitenkin edellä mainittu työttömyyden rakenteellinen painottuminen pitkäaikaistyöttömyyteen. Etenkin pitkäaikaistyöttömien työvoimatarjonta ei käy yksiin elinkeinoelämän työvoimalta edellyttämän kvalifikaatiotason kanssa. Niinpä Uudellamaallakin on syytä varautua niukkenevaan työvoimatarjontaan lähitulevaisuudessa ja sitä kautta ainakin hidastuvaan työpaikkakasvuun ellei peräti alenevaan työpaikkakehitykseen. Nykyisestä työvoimasta on syytä pitää kiinni. Samalla on huolehdittava myös siitä, että tuleva työvoima koulutetaan siten, että maakunnan palvelujen ja kehittämisen kannalta keskeiset elinkeinot saavat tulevaisuudessakin koulutettua työvoimaa.

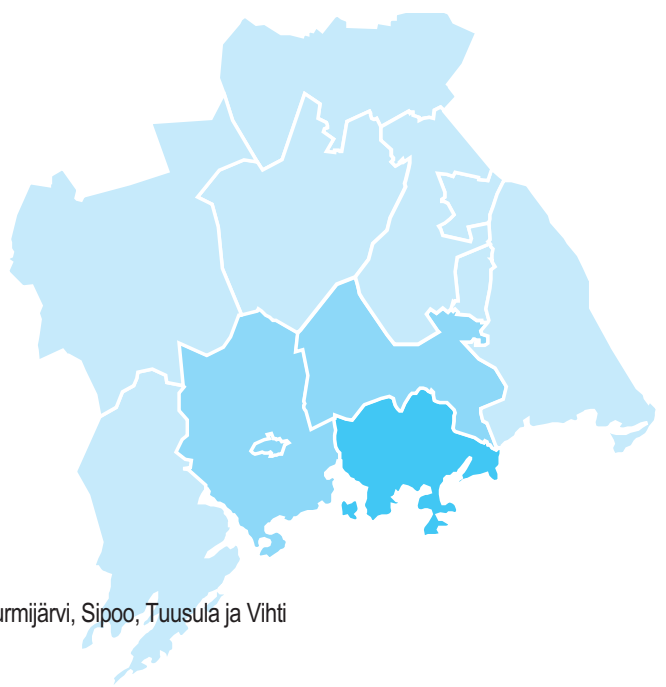
Lähteet

Juha Tuomala: Työttömyyden alueellisen rakenteen kehitys 1990-luvulla. VATT, Keskustelualoitteita 286; 2002

Seppo Montén ja Juha Tuomala: Alueellinen työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys 1990-luvulla, VATT, Keskustelualoitteita 292; 2003

Seppo Montén ja Juha Tuomala: Muuttoliike, työssäkäynti ja työvoimavarat Uudellamaalla. VATT, Tutkimuksia 105; 2003

info

Aluejako

Pääkaupunkiseutu:	Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa
Kehysalue:	Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Nurmijärvi, Sipoo, Tuusula ja Vihti
Helsingin seutu:	Pääkaupunkiseutu ja kehysalue
Uusimaa:	Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakunnat

Käsitteitä

Asunnon ostoaikomukset:

Niiden kotitalouksien osuus, jotka aikovat ostaa asunnon varmasti tai mahdollisesti seuraavan vuoden aikana.

Ilmanlaatuindeksi:

Ilman epäpuhtauksien (rikkidioksidi, typpidioksidi, häkä, otsoni ja hengitettävä pöly) kuukausittaisiin maksimiarvoihin perustuva indeksi.

Julkisen liikenteen matkustajat:

Helsingin sisäisen liikenteen matkustajamäärä.

Kuolleisuus (eli kuolevuus):

Käsitteellä tarkoitetaan kuolemista ilmiönä, jonka väestöllistä vaikutusta tutkitaan, tai mitä tahansa mittalukua, joka ilmoittaa kuolleiden osuuden (yleensä promilleina) väestöstä tai jostakin väestöosasta.

Lento- ja laivaliikenteen matkustajat:

Lähteneet ja saapuneet matkustajat yhteensä.

Myynti:

Helsingin seudulla sijaitsevien yritysten arvonlisäveron alainen myynti.

Palkkasumma:

Helsingin seudulla sijaitsevien yritysten maksama palkkasumma.

Rikokset:

Väkivaltarikokset – poliisin tietoon tulleet henkeen tai terveyteen kohdistuvat rikokset sekä siveellisyyserikokset; Omaisuusrikokset – poliisin tietoon tulleet varkaudet, näpistyksen, ryöstöt, vahingon teot, moottoriajoneuvon luvattomat käytönnotot, petokset jne.

Saldoluku:

Saldoluku suhdanne- ja kuluttajabarometrissä on suhdanteiden paranemista odottavien ja huononemista odottavien painotettu erotus. Positiivinen luku kuvaa optimistisia odotuksia.

Tuotanto:

Kuvaa alueen yritysten ja muiden yhteisöjen tuotannollista aktiiviteettia. 1) Helsingin seutu: Toimialoittaisten tuotannon kehitystä ennakoivien indikaattorien perusteella konstroitu Helsingin seudun kokonaistuotannon ennakoiva kuvaaja. Tuorein katsauksessa esitettävä tieto perustuu indikaattoreiden ennakoarvoihin. Tietolähde: Kaupunkitutkimus. 2) Suomi: Tilastokeskuksen Kansantalouden neljännesvuosittilinpäiden bruttokansantuote kiintein hinnoin lukuun ottamatta tuoreinta neljänestä. Tuorein neljännes on Kaupunkitutkimuksen laatima ennakoarvio.

Työväilytilasto:

Työministeriön tilasto, joka perustuu työnhakijoiden rekisteriin. Työvoimatutkimuksen ja työministeriön luvut poikkeavat: työvoimatutkimuksen työttömyysasteet ovat 2–3 prosenttiyksikköä pienempiä.

Työttömyysaste:

Työttömien osuus työvoimasta.

Työvoimatutkimus:

Tilastokeskuksen otospohjainen kuukausittain tehtävä haastattelututkimus. Työllisyyttä koskevissa toimialoittaisissa tiedoissa on pienten toimialojen kohdalla suurehko virhemarginaali.

HELSINGIN SEUDUN SUUNNAT

Ilmestyy vuonna 2003 viikoilla 10, 23, 36, 49

Toimitus ja julkaisija

Helsingin kaupungin tietokeskus

PL 5520

00099 Helsingin kaupunki

Faksi (09) 169 3200

www.hel.fi/tietokeskus/tilastoja/suunnat, www.ytv.fi

Lisätietoja:

Carolina Sierimo, Helsingin kaupungin tietokeskus, p. (09) 169 3193

carolina.sierimo@hel.fi

Tuula Lappalainen, Helsingin kaupungin tietokeskus p. (09) 169 3752

tuula.lappalainen@hel.fi

Jaana Halonen, YTV, puh. (09) 1561 449

jaana.halonen@ytv.fi

KUSTANTAJAT

Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta
(YTV)

Helsingin kaupungin tietokeskus

Espoon tieto- ja tutkimuspalvelu

Vantaan tilasto- ja tutkimusyksikkö

Uudenmaan liitto

Uudenmaan työvoima- ja elinkeinokeskus

Helsingin kauppamari